

V i i

LOP

NR. 2 - 2021 - ÅRGANG 76

Trygdeoppgjøret 2021

Møt LOPs nye sentralstyre

Aktuelt tema: Pilegrimsvandring

Medlemsblad for Landsforbundet for offentlige pensjonister, LOP, som er landets eldste og nest største pensjonistorganisasjon.

LOP er uavhengig, partipolitisk og livssynsmessig nøytral.

Utkommer 4 ganger årlig
ISS 1890-3398
Opplag: 10.000

Frist for nr. 3: 15. august 2021

Signerte artikler står for skribentens egne meninger.
Ettertrykk tillatt med kildehenvisning.

Forsidebilde og illustrasjonsfoto: Bigstockphoto

INNHOOLD

Rapport fra sentralstyret	s. 5
Møt LOPs nye sentralstyre	s. 6
Trygdeoppgjøret 2021	s. 8
Fører kort og aldersgrenser	s. 10
Pilegrimsvandring	s. 16
Tema: Framtidsfullmakt	s. 20
Lokallagssider	s. 24
Kryssord	s. 30

SEKRETARIAT

Stortingsgt. 2, 0158 Oslo
Daglig leder: Wenche Sandlie
22 42 22 55
post@lop.no
www.lop.no
Kontortid: man–fre 09.00–15.00

Jeanne Billehaug
95 20 60 26
jeanneb@online.no

Torhild Larsen
95 81 88 37
torhill2@online.no

SENTRALSTYRET

Styreleder

Rannveig Bærheim
48 14 67 37
ranveig.berheim@lyse.net

Nestleder:

Nils Mæhle
90 92 26 73
nils.mahle@outlook.com

Styremedlemmer:

Turid Mæhre Olsen
92 45 65 68
turid.arna.olsen@hotmail.com

Turid Schüller Sølland
95 96 08 07
tu.sc.so@gmail.com

Kjell Bugge
90 96 30 58
kjell.bugge@live.no

Varamedlemmer:

Berit Lånke
91 84 59 95
berit.lanke@gmail.com

Ragna Berget Jørgensen
97 75 61 44
rbergetj@online.no

Gunnstein Emmerhoff
99 32 59 67
gunnstein.emmerhoff@lyse.net

Einar Størkersen
90 12 61 48
einar@storkersen.no

PENSJONSUTVALGET

Jan Mønnesland
46 92 80 66
jmoenn@online.no

HELSE- OG VELFERDSUTVALGET

Jeanne Billehaug
95 20 60 26
jeanneb@online.no

KURS-KONTAKT-KONFERANSEUTVALGET

Turid Mæhre Olsen
924 56 568
turid.arna.olsen@hotmail.com

VERVEKOMITEEN

Nils Mæhle
90 92 26 73
nils.mahle@outlook.com

KOMITE FOR INFORMASJON OG OMDØMMEBYGGING

Torhild Larsen
95 81 88 37
torhill2@online.no

KOMITE FOR ELDRERÅDSARBEID

Rannveig Bærheim
48 14 67 37
ranveig.berheim@lyse.net

REDAKTØR

Margaretha Hamrin
mgh@hamrin.no

DIGITALT UTENFORSKAP

Gode LOP'ere.

Etter fire måneder i lederstolen, begynner jeg nå å se hva jeg har sagt ja til. Det har vært en bratt læringskurve med mange høringer, og drøftinger om statsbudsjettet og trygdeoppgjøret,

Takk og pris for at jeg har gode folk med meg som har med seg erfaringer og som det er godt å kunne «spille ball med». Noen av våre innspill kan dere finne i dette bladet, og alle blir lagt ut på vår hjemmeside www.lop.no

Nå er forhåpentligvis de fleste av oss ferdigvaksinert mot Covid-19 smitte. Pandemien har endret på mange ting, ikke minst i forhold til vår digitale hverdag. Dette har gjort det vanskelig for de mest sårbare av oss som ikke har den digitale og språklige kompetansen som skal til for å ta i bruk selvbetjente digitale løsninger. Andre har ønsket det velkommen, og er glade for å ordne møter med NAV, skattekontor, bank, helsevesenet, bestilling av billetter, etc via nettet, og sparer i tillegg en masse tid på det.

«Digitalt utenforskap» er blitt et nytt begrep, og LOP er svært glade for at regjeringen nå er i gang med sin nye inkluderingsstrategi «Digitalt hele livet». De ønsker innspill fra hele landet, og jeg regner med at LOP vil være aktive i denne informasjonsflyten.

Ved at flere blir digitalt selvhjulpne, vil det være et sikkerhetsnett av løsninger og mer kontortid for å hjelpe de som har dårlig tilgang eller forståelse av digitale verktøy. Uansett er vi glade for at de som trenger

velferdstjenester aller mest, vil få mulighet til å møte et menneske ansikt til ansikt.

Jeg vil derfor oppfordre eldrerådene rundt om i kommunene til å sørge for at kommunene tilbyr opplæringstilbud til eldre for å gi dem som ønsker det bedre digital kompetanse.

Gjennom «Leve hele livet» prosjektet og «Et aldersvennlig samfunn» vil digitale løsninger være en viktig faktor for å mestre dagliglivet, og gjøre oss i stand til å bo i eget hjem lengst mulig.

Sentralstyret har fått innspill om å gjøre «Vi i LOP» nettbasert. Personlig tror jeg ikke tiden er moden for dette enda, og at vi da måtte ha en «både og – løsning». Vi vet at mange av våre medlemmer har behov for post eller telefon for å kommunisere med oss sentralt, og ønsker selvfølgelig at alle våre medlemmer skal få et best mulig tilbud. Uansett vil vi skynde oss langsomt i denne saken, se på økonomiske og tekniske konsekvenser, og ikke minst ønsker fra dere som medlemmer.

Rannveig Bærheim
Leder i sentralstyret i LOP

Kjære LOP medlem. De aller fleste av LOP sine medlemmer er nå ferdig vaksinerte, og det betyr frihet og mulighet til å være sammen med andre igjen. Og også muligheten til å delta på arenaer som lenge har vært stengt. LOP ser frem til at vi kan møtes fysisk, både på lokalt og sentralt nivå.

I sin leder skriver sentralstyreleder Rannveig Bærheim om «digitalt utenforskap» som en negativ følge av pandemien, og at digital opplæring er en sak som LOP gjennom sine elderråd kommer til å jobbe for. Som daglig leder reflekterer jeg over at pandemien også har fått mange av oss raskere opp på digitale plattformer. Dette gjelder blant annet LOP sitt sentralstyre, og takket være videomøte har sentralstyret hatt oftere møter enn før pandemien.

Den digitale møteformen kommer nok til å fortsette også etter pandemien, den er ressursbesparende både i forhold til tid og penger. Men – videomøte kan ikke erstatte det at sentralstyret møtes fysisk, fordi det skjer noe i tillegg når man møtes ansikt til ansikt i det fysiske rom. Og jeg gleder meg til å kunne møte det nye sentralstyret tidlig på høsten.

I siste nummer av Vi i LOP, ble det satt inn en liten notis om å huske å betale medlemskontingenten. Da medlemskontingenten den gang ikke var sendt ut, beklager vi denne notisen.

Nå er medlemskontingenten sendt ut, og vi oppfordrer alle til å betale. Etter landsmøtevedtak er det nytt fra i år at faktura er sendt på e-post til dere som har.

Vi ønsker nye medlemmer fra våre samarbeidspartnere Norsk Sykepleierforbund og Norsk Radiografforbund velkommen.

Men ønsker om en god sommer!

Wenche Gandlie
Daglig leder LOP

KORONAPANDEMIEN OG ALDERISME

En helt fersk rapport fra WHO og FN avdekker at koronapandemien ikke bare har kostet mange eldre mennesker livet, men den har også bidratt til økt aldersdiskriminering.

Nasjonal Kompetansetjeneste for Aldring og helse kaller dette for alderisme. Daglig leder Kari Midtbø Kristiansen mener at oppmerksomhet om dette temaet er viktig, slik at det kan bidra til å redusere stigma og alderisme.

Rapporten nevner diskriminering som for eksempel tilgang til helsehjelp, utilstrekkelig beskyttelse av eldre beboere i omsorgsboliger og stereotype mediebilder som setter generasjoner mot hverandre.

FN-rapporten foreslår en rekke tiltak for å motvirke aldersdiskriminering. Tiltakene er rettet mot myndigheter, FN-organer, sivilsamfunnet og privat sektor. Rapporten samler kunnskap om alderismens størrelse, betydning, årsaker og konsekvenser.

Rapport frå sentralstyrets arbeid

Sentralstyret hadde møte 13. april, også denne gongen digitalt. Eg skal nemna to saker, og då med ei personleg vinkling: Informasjon om arbeid frå utval og komitéar og korleis driva informasjonsarbeid om LOP – generelt og i valkampen.

Informasjon om arbeid frå vervekomitéen

På møte 8. februar drøfta vervekomitéen (VK) spørsmål i tilknytning til at medlemsmassen i LOP har ein relativt høg gjennomsnittsalder. Det vart understreka kor viktig det er å rekruttera nye medlemmer med ein gong når dei vert pensjonerte. Det vart gjort slikt vedtak: VK vil oppmoda sentralstyret om snarast å behandla spørsmålet om korleis LOP kan rekruttera nye medlemmer direkte etter overgang til pensjon.

Informasjonsarbeid om LOP

Det vart på møtet ei interessant meningsutveksling, og mange gode framlegg til måtar å informera på. Personleg tenkjer eg slik rundt desse punkta:

1. Via relevante arbeidstakarorganisasjonar, lokalt og sentralt
2. LOP sentralt på bana, i høve til nasjonale politikarar og media
3. LOP lokalt på bana, i høve til lokale politikarar og media
4. Den einskilde medlemmen, munnleg og skriftleg

Nedanfor tek eg med eit sakskompleks, som også vart lufta på møtet i sentralstyret.

Val og dei eldre – demokratiet under press

Me veit alle at demokratiet i dag er under sterkt press, både lokalt og globalt. Også Noreg har store utfordringar. Pr no er det 670 000 over 70 år i landet

vårt, og ca 1,4 mill i 2060. Desse store tala viser på ingen måte igjen på stortingslister og andre vallister. Bergen elderråd (eg er leiari) har behandla denne saka med tanke på valet i 2023, og gjorde slikt vedtak:

1. Bergen elderråd meiner at det i åra framover er viktig å ivareta og styrkja demokratiet, både lokalt, nasjonalt og lokalt. Rådet er spesielt oppteke av det lokale demokratiet, der eldre er sterkt underrepresenterte.
2. Eldrerådet viser til at dei politiske partia i Bergen har mange uavklara spørsmål i tilknytning til lokaldemokratiet, og ber om at dei tek tak i denne utfordringa og gjennomfører relevante tiltak. Det kan vera
 - iverksetjing av bydelsreforma eller tilsvarende demokratiske løysingar
 - styrking av elderrådet med omsyn til rolle og innverknad
3. Eldrerådet ber om at kommunen og dei politiske partia legg til rette for at eldre kan delta i aktivt politisk arbeid, t.d. gjennom bevisst planlegging av møteverksemd m.m, der organisering av og lengde på møta er viktige faktorar. Rådet ber også om at dei politiske partia ser til at eldre kan verta valde til politiske verv.

Nils Mæhle

Nestleiar i sentralstyret i LOP

HUSK Å BETALE MEDLEMSAVGIFTEN!

Mottar du dette bladet, og ikke har betalt medlemsavgift, så ber vi deg om å betale snarlig.

Ta kontakt med ditt lokallag

eller sekretariatet på tlf. 22422255 eller e-post post@lop.no

OBS: Gjelder ikke medlemmer fra Sykepleierforbundet og Radiografforbundet

Møt LOPs nye SENTRALSTYRE

LOPs landsmøte ble avholdt digitalt i januar 2021. I siste nummer av "Vi i LOP" fikk dere stifte et nærmere bekjentskap med LOPs nye leder og nestleder, Rannveig Bærheim og Nils Mæhle. Denne gangen presenterer vi de andre fem faste medlemmen i LOPs sentralstyre. Vi har stilt tre korte spørsmål til sentralstyremedlemmene:

- Hvordan fikk du høre om LOP, og hva var det som gjorde at du engasjerte deg her?
- Har du noen spesielle temaer som du brenner spesielt for, eldrepolitiske eller andre saker?
- Har du noen råd eller tips til de som er helt nye pensjonister og skal venne seg til å ikke gå på jobben lengre?

TURID SCHÜLLER SØLLAND

- En venninne vervet meg. Mitt første møte var årsmøtet hvor jeg ble valgt inn i styret som sekretær. Den funksjonen har jeg fremdeles, og i tillegg lederfunksjonen.
- Verdien av LOP for alle som har jobbet i det offentlige. Vårt hovedpoeng er å jobbe for å beholde tjenstepensjonen vår.
- De fleste som har jobbet i det offentlige har fremdeles en link til tidligere kollegaer. I LOP derimot treffer man flotte mennesker fra andre yrkesgrupper som man kanskje ikke ville blitt kjent med ellers.

KJELL BUGGE

- Jeg kjente folk som var med i LOP. Var også selv med i fagforeningsarbeid i min ungdom.
- Jeg brenner spesielt for å motarbeide myten om at eldre er en belastning og byrde for samfunnet. Det er etter mitt syn viktig å forsvare at de eldre fortjener en brukbar økonomi.
- Tips til deg som ikke skal gå på jobben lengre: Ta det med ro. Senk skuldrene. Delta i frivillige organisasjoner som passer dine interesser. Men ikke overdriv, ikke bli hyperaktiv.

TORHILD LARSEN

- Jeg har vært aktiv i fagforeningsarbeid. Der hørte jeg om LOP og anså den som pensjonistorganisasjonen som ivaretok offentlige pensjonisters interesser.

Via en bekjent ble jeg medlem i lokallaget i Sarpsborg som hadde et variert tilbud med interessante foredrag, turer og et trivelig sosialt miljø. I dag er jeg sekretær i lokallaget

- Generelt er jeg opptatt av et aldersvennlig samfunn. Jeg har lyst til å trekke fram at seniorennes digitale kompetanse må økes. Hele 500 000 over 60 år sies å være uten slik kompetanse i et samfunn der stadig flere områder blir heldigitalisert. Det er viktig å få redusert antallet ikke-digitale og skeptikere for å unngå utenforskap.

- Tipset for den som ikke skal på jobben lengre må være å raskt engasjere seg i aktiviteter i lokalsamfunnet enten det er i interesserelaterte foreninger eller i frivillig arbeid og gjerne i politisk arbeid. Fysisk aktivitet i en eller annen form er viktig for alle. Noen foretrekker friluftsliv, andre treningssenteret

TURID MÆHRE OLSEN

- Ett år etter at jeg ble pensjonist i 2005, fikk jeg et par brev i posten om invitasjon til møte i LOP Midt-Helgeland. Dette var ukjent for meg, så jeg ventet i det lengste med å ta imot tilbudet. Så bestemte jeg meg for å delta på møtet, og det har jeg ikke angret på. Jeg opplevde en organisasjon med et styre som hadde mange interessante ideer i pensjonistlivstilsynet. Jeg fikk orientering om at LOP var den eldste organisasjonen i landet. Organisasjonen her på lokalt nivå la blant annet opp til to bussturer i året. Veldig trivelig og sosialt. Det blir laget en årlig kalender med ideer fra medlemmene. Jeg fikk vite at det var idedugnad første måneden i året, og da ble innholdet til kalenderen etablert. Videre ble fokus på pensjon kjent for meg, og ideer til forskjellige temaer var spennende. Jeg ble tidlig nestleder lokalt, og etter noen år ble jeg leder. Etter noen år ble jeg medlem av sentralstyret i Oslo, og det var ei positiv erfaring å bygge videre på. De forskjellige utvalgene i organisasjonen gjør en informativ jobb. Både i Pensjonsutvalget og Helse – og omsorgsutvalget får medlemmene orientering til enhver tid om ev. endringer. I bladet »Vi i LOP» refereres det ofte fra disse utvalgene så medlemmene kan lese hva som skjer. Kurs – Kontakt – Konferanseutvalg arrangerer kurs for tillitsvalgte lokalt. Da har delegater fra hele landet mulighet for å utveksle erfaringer fra hverandre i tillegg til å få info om forskjellige tema. Dette er også et meget viktig utvalg i denne sammenheng. I 2019 startet det et prosjekt i landet som heter «Å leve hele livet». Der er LOP engasjert, og jeg er medlem av prosjektgruppa. Temaene her er bl. a. aktivitet og fellesskap, mat og måltider, helsehjelp osv. Dette er et spennende prosjekt, og som vi vet blir det flere eldre i tiden framover, og dette prosjektet er i stor grad rettet mot den aldersgruppa. Eldrerådet hører også til LOP, og jeg er styremedlem der. I det siste har jeg satt fokus på rehabilitering hos folk som trenger hjelp etter å ha vært utsatt for hjerteinfarkt, hjerneslag osv.. Dette varierer sikkert fra hvor du bor i landet.

- Jeg har vært pensjonist ganske lenge nå, og til nye pensjonister vil jeg si: Engasjer dere i et eller annet frivillig arbeid, og i LOP er det mange spennende aktiviteter å velge. Det kan være innenfor helse, eldreomsorg, økonomi, pensjon, osv. I andre sammenhenger er en eller annen form for fysisk aktivitet viktig. Handarbeid som strikking, hekling, baking, snekring og annet er også viktig for finmotorikk og konsentrasjon. Fortsettelse på side 9 ▶▶▶

Tanker omkring TRYGDEDRØFTINGENE 2021

Ja, nå har vi gjennomført en ny drøftingsrunde i nytt forhandlingsutvalg, Jan Mønnesland, Wenche Sandlie og undertegnede. Vi er sånn halvveis fornøyde, og jeg skal forsøke å forklare hvorfor vi likevel valgte å underskrive protokollen.

Resultat; Løpende alderspensjon vil med virkning fra 1. mai blir økt med 4,99%. Dette gir en årlig vekst på 3,58%

Først til våre krav; Som alltid krevde vi også i år vårt primærkrav at pensjonene skal følge lønnsutviklingen, og subsidiært et snitt av lønns- og prisvekst. Vi fikk utlevert tallgrunnlag og forslag til regulering for 2021 fra ASD (Arbeids- og sosialdepartementet), og foreslo en økning i vårt krav på 5,22% fra 1. mai, mot beregnet 4,99% fra ASD.

- I 2021 skal pensjonene reguleres med gjennomsnittet av lønns- og prisvekst, men ikke høyere enn lønnsvekst.

- Stortinget ber regjeringen i forbindelse med trygdeoppgjøret for 2021 legge inn en kompensasjon for trygdeoppgjøret 2020, tilsvarende differansen mellom daggjeldende reguleringsprinsipper og regulering som faktisk gjennomsnitt av lønns- og prisvekst.

Vedtaks 619 (fra representantforslag om et anstendighetsløft for pensjonister).

LOP er fornøyde med at ASD har fulgt opp vedtaket fra Stortinget i februar, og at trygdedrøftingene skal behandles i Stortinget i vårsesjonen, samtidig som vi får en reguleringsfaktor som tar hensyn til feil i prognosene for lønns- og prisvekst fra tidligere oppgjør. På direkte spørsmål fra oss fikk vi positivt svar fra statsråden om at en også i fortsettelsen vil få en slik reguleringsfaktor. Selv om årets trygdeoppgjør er særskilt for 2021, er det intensjonen fra departementet å endre loven for å gjøre dette til en permanent ordning. Snitt av faktisk lønns- og prisvekst for 2020 ble høyere enn 1,5%, dvs at ny beregningsordning gir en nedregulering i forhold til lønnsvekst minus 0,75%. Beregnet lønnsvekst for 2020

var 1,7%, som ga oss et lønnstillegg på 0,95%, Reell lønnsvekst ble på hele 3,1%, og prisvekst var bare 1,3%. Differansen er 1,4%, og er vedtatt hensyntatt i 2021.

Departementet har justert for snitt i lønns- og prisvekst i 2020 før de korrigerer for økt lønnsvekst i 2020. Dette er grunnen til at Pensjonistforbundet sammen med SAFO nektet å underskrive protokollen. De mener vi skal ha full kompensasjon for 2020 i lønnsvekst for 2021, dvs en årsvekst på 3,83% og økning i løpende pensjoner på 5,27% fra 1.mai. Vårt krav var 5,22% (marginalt forskjellig), men beregnet fra gjennomsnitt av antatt lønns- og prisvekst for 2021, og regulering for 2020 i tråd med ASD sine føringer.

TBU(teknisk beregningsutvalg) har beregnet lønnsveksten for 2021 til 2,4% og prisveksten til 2,8%. Tilbudet innebar at lønnsveksten for løpende pensjoner blir 2,4%, (Vedtaks om at tillegget begrenses til lønnsveksten). Sammen med de andre organisasjonene har vi påpekt i våre krav at det er flere måter å beregne reguleringen på, og som ville gitt bedre resultat. Siden ASD har fulgt vedtaket i Stortinget, kan vi ikke se at det er gjort noen feil, og vi valgte derfor å godta tilbudet.

Nytt av året er at organisasjonene kunne komme med innspill til saker av betydning for pensjonistene. Vi viste til våre krav i Statsbudsjettet, og styrking av kommunebudsjettene for å gjøre dem i stand til å gjennomføre «Leve hele livet» og skape et aldersvennlig Norge.

- Opplæring av eldereråd
- Fortsette tilbudet med «Den kulturelle spaserstokken»
- Digital opplæring av eldre for å hindre digitalt utenforskap

JEANNE BILLEHAUG

- Da jeg ble pensjonist i 2015, sluttet jeg min jobb som virksomhetsleder for en hjemmetjeneste, 2 dagsenter, 15 omsorgsboliger og et sykehjem i Sola kommune. Samtidig flyttet mannen min og jeg til Eiksmarka i Bærum kommune.

Litt senere tok jeg kontakt med NSF seniorsykepleiere for Oslo og Akershus. Torild Bjørlykke var leder for gruppen. Hun informerte om (LOP) Landsorganisasjon for offentlig pensjonister, innmelding via (NSF) Norsk sykepleierforbund, som betaler kontingenten. Deretter mottok jeg medlemsbladet Vi i LOP, det har mange interessante artikler. Jeg fikk raskt et inntrykk av at i LOP arbeides det for gode vilkår for alle pensjonister, enten det er pensjon, offentlige tjenester eller tjenester som er nødvendig for eldre.

- Jeg brenner for at alle eldre skal ha et verdig liv. Ved at sykehus, hjemmetjenester og sykehjem m.m. har tilstrekkelig bemanning som har tilstrekkelig kompetanse (kunnskap, ferdigheter, holdninger og verdier). Og de må gis mulighet til å holde den ved like.

Kommunens hjemmeboende som er lite mobile og sykehjempasienter må få dekket sine eksistensielle behov. Ved Tananger bo- og hjemmetjenester, hvor jeg jobbet, arrangerte vi en rekke sammenkomster, hvor også pårørende var med. Det ble servert julemat, skaldyr, grillmat med god drikke, og dessert. Det var konserter, andakter og annen underholdning. Livsgledebussen og pasientsykkelen ble flittig brukt.

Ernæring er et annet område som er viktig for meg. Sunn fiber- og proteinrik kost er viktig når du blir eldre. Det burde vært ernæringsfysiolog knyttet til sykehjem i alle kommuner. I dag er det personal med liten kompetanse, som har ansvaret for med matstellet på sykehjem.

Fysisk trening er viktig for hjerte, lunger, hjerne og muskler. Før Koronanedstengningen observerte jeg at flere eldre trente styrke på SATS. Sats arrangerte også gruppetimer for seniorer.

- Være fysisk aktiv og spise fornuftig. Trening sammen med andre kan bli den nye jobben. Søke ny kompetanse, engasjere deg i noe du brenner for!

▶▶▶ Fortsettelse fra side 8

Konklusjon;

- LOP er glade for at regjeringen legger fram resultatet av trygdedrøftingene til reell politisk behandling i Stortinget.
- Vi er fornøyde med at ny beregningsmodell ser ut til å fortsette med gjennomsnitt av lønns- og prisvekst. (2021 ville vært katastrofalt med lave prognoser for lønnsvekst og høy prisvekst, og gitt oss 2,4% - 0,75% = 1,65% etter gammel modell).
- Videre er vi fornøyde med at vi ved senere trygdeoppgjør også vil få regulert løpende pensjoner der en tar hensyn til feil i prognosene fra året før.

Det blir spennende å se hva som skjer under behandlingen i Stortinget, og om de er villige til å regulere i forhold til lønnsvekst og overse forutsetningen om gjennomsnitt av lønns- og prisvekst i 2020.

Rannveig Bærheim
Leder i sentralstyret i LOP

Aldersgrenser for FØRERKORT

Stortinget har vedtatt å fjerne kravet om helseattest for bilførere over 80 år.
Hvor står denne saken nå?

Vi har fått Jonn Bekkevold, leder av LOP Romerike til å fortelle hvorfor han har vært spesielt engasjert i denne saken:

«Stortinget behandlet sertifikatsaken 9. februar 2021. Flertallet vedtok å fjerne kravet til helseattest etter fylte 80 år blant annet fordi eldre ikke utmerker seg som mere belastet med ulykker enn normalt. Tyskland, Danmark og Sverige har ikke helseattest krav. Saken har en lang historie med endringer.

Sentraliseringen og covid19 situasjonen her i landet betyr at beboere i landdistriktene blir mer og mer isolert om en ikke har noen til å hjelpe seg.

Med mitt nettverk har jeg sammen med bekjente og lokalpolitikere arbeidet for å endre det særnorske kravet som slo ut veldig urettferdig. Jeg sikter spesielt til den kognitive testen hvor blandt annet annet garvede yrkessjåfører strøk. I sin verste form kunne en ung lege be om at tallet 7 ble trukket fra 100, gjentagende ganger, og stoppeklokka startet. Greide du ikke oppgaven innen en tidsramme, ble det stryk. Flere yrkessjåfører strøk mens de skoleflinke besto. Flere leger var imot denne testen.

“I dag er det rundt 60.000 over 80 år med førerkort. I 2030 vil antallet være rundt 250.000 – med forbehold om levealder og gyldig førerrett. – Det er flere eldre som kjører bil, men samtidig har risikoen for ulykker med eldre førere gått ned.”

Kilde: Statens Veivesen

Mye kan sies om saken, blant annet at det kostet og belastet fastlegene. Dessuten blir ikke distriktene avfolket snarere enn nødvendig. Selvfølgelig er den noen som må stoppes, men det har en andre verktøy til. Der er imidlertid andre grupper som er langt mere ulykkesbelastet som for eks innvandrergupper og ungdom.»

Transportpolitisk talsperson for Ap, Sverre Myrli, har også vært sterkt engasjert i denne saken. Dette sier Myrli om saken:

“For Arbeiderpartiet var det en seier da Stortinget nylig vedtok å fjerne kravet om helseattest for sjåfører over 80 år. Vi prøvde å få dette gjennom i 2018, men kom i mindretall. Med SV og FrP ble det nå flertall, selv om Senterpartiet dessverre hadde snudd og stemte med regjeringspartiene.

Vedtaket er klokkeklart, og burde være enkelt å levere på. Likevel viser det seg nå at høreregjeringen trener. Dagsavisen skrev 27. februar at dagens ordning fortsetter på ubestemt tid. Det er provoserende for oss i Arbeiderpartiet, men først og fremst for de mange eldre som altfor lenge har blitt behandlet som umyndiggjorte barn.

Det er ingen forholdsmessighet mellom de marginale effektene på trafikksikkerhet, og de enorme konsekvensene et fratatt førerkort har for mange – spesielt om man bor på bygda. Naboland som Sverige, Danmark og Tyskland klarer seg fint uten dette kravet. Et krav som har tvunget mange eldre til å gjennomføre sterkt belastende tester uten nevneverdig relevans for kjøreferdighetene.

Ulike syn er forståelig, men saken er gjennomdebattert og vedtaket fattet. Kravet skal bort. Det andre vedtaket om ny vurdering for dem som har blitt fratatt førerkortet med nåværende ordning, burde også være greit å følge opp. Nå må høreregjeringen levere. Ferdig snakka!»

I skrivende stund er det et representantforslag fra Bård Hoksrud og Tor André Johnsen Saken fra FrP til behandling i transport- og kommunikasjonskomiteen med tittel «Representantforslag om å gjennomføre vedtak om å oppheve krav om helseattest for eldre bilførere».

Hvilke regler gjelder nå?

Som det fremgår av denne saken, har altså et flertall i Stortinget gjort et vedtak som ikke følges opp av regjeringen. Dermed må man fremdeles levere helseattest for å fornye førerkortet når man er over 80 år. Denne grensen ble hevet fra 75 til 80 år i 2019.

Etter fylte 80 år må man fornye førerkortet og levere helseattest hvert tredje år hvis ikke legen av medisinske årsaker gir en kortere frist.

LOP HAR SAMARBEID MED:

- Norsk Sykepleierforbund
- Skolelederforbundet
- Meteorologisk Institutt
- Presteforeningen
- Norsk Radiografforbund

Fullt gjennomslag for LOPs krav om å bli hørt i

EVALUERINGEN AV PENSJONSREFORMEN

Pensjonsreformen fra 2011 skal evalueres. LOP er svært aktive i denne saken, og har fått fullt gjennomslag for at våre synspunkter må bli hørt. Nettopp det kan få stor betydning for alle oss med offentlig tjenestepensjon.

I juni 2020 satt regjeringen Solberg ned et utvalg som skal evaluere pensjonsreformen som ble innført i 2011. Det ble også etablert et råd som skal følge utvalgets arbeid og komme med innspill. I dette rådet var først kun Pensjonisforbundet invitert til å representere pensjonistenes interesser. LOP reagerte sterkt på dette, og fikk fullt gjennomslag for at også de andre pensjonistorganisasjonene med drøftingrett ved trygdeoppkjørene skulle inviteres inn for å kunne komme med sine innspill og synspunkter.

For LOP er det svært viktig at interesseorganisasjonen for oss med offentlig tjenestepensjon blir hørt i en så viktig sak som det evalueringsprosessen av pensjonsreformen er. Departementet imøtekom LOPs krav i denne saken.

LOP er bekymret over om AFP-ordningen i offentlig sektor står for fall, eller blir langt dårlige i framtiden ved at færre får anledning til å benytte ordningen.

Fredag 16. april leverte LOP sitt innspill til utvalget. Her kan du lese hele innspillet vårt:

Først av alt vil LOP få takke for at vår forespørsel i brev av 09.09.20, er tatt til følge, og at vi får anledning til å uttale oss om utvalgets mandat.

PENSJONSSYSTEMET OG INSENTIVER TIL ARBEID

Når pensjonssystemet nå skal gjennomgås, bør også kvalitetsreformen «Leve hele livet» (St.meld 15 (2017-2018)) tas med. Mange eldre ønsker å stå lenger i arbeid enn det som er tilfelle i dag. Friske, erfarne eldre vil kunne bidra til beste for samfunnet. Vi er kjent med at siden alminnelig pensjonsalder på 67 år ble innført, er gjennomsnittlig pensjonsalder gått ned og levealder gått opp.

For offentlige ansatte opparbeides tilleggspensjon fra Statens pensjonskasse eller Kommunal landspensjonskasse, KLP. Mange offentlig ansatte har opplevd at ved å arbeide utover pensjonsalder, får en mer av NAV og mindre fra offentlige pensjonskasser, fordi tjenestepensjonen samordnes med utbetalinger i folketrygden. Dette gir få insentiver til å jobbe utover oppnådd pensjonsalder. Samordningen må avskaffes slik at opptjent tjenestepensjon ikke reduseres.

LOP er bekymret over at særaldersgrenser vurderes i forbindelse med revidering av pensjonssystemet. Det er viktige grunner for at særaldersgrensene er satt, de bør fortsatt være en rettighet som ikke reduserer pensjonsnivået, men også en mulighet til å bedre pensjonsnivået for de som har restarbeidsevne til å styrke eget pensjonsnivå.

De nye pensjonsordningene ble:

Alderspensjon for deg født før 1954
Alderspensjon for deg født mellom 1954 og 1962
Alderspensjon for deg født i 1963 eller senere

Hensikten var å redusere statens brutto utgifter, ved at alle gamle pensjonsregler får justert sine opptjente pensjonsrettigheter ved trekk for levealdersjustering, ved at de nye opptjeningsreglene krever lengre jobbing for å oppnå samme pensjon som før. Og at alle pensjoner underreguleres. Et annet mål var å utsette pensjonsalderen, ved at pensjonene ble høyere jo lengre en arbeidet.

LOP er bekymret over om AFP-ordningen i offentlig sektor står for fall, eller blir langt dårlige i framtiden ved at færre får anledning til å benytte ordningen.

MINSTENIVÅ

LOP deler den oppfatning som flere partigrupper på Stortinget har påpekt, at satsene for minste pensjonsnivå ligger altfor lavt. Det kreves her at en bør «opprette en plan for årlig opptrapping av minste pensjonsnivå opp mot EUs fattigdomsgrense på 60 prosent av medianinntekt, hvor første steg skal gjennomføres i 2020»

LOP støtter opp om dette. Vi mener at dette ses på som sosialpolitisk innsats rettet mot de med lavest pensjonsinntekt. Vi kan derimot ikke akseptere at

På våre nettsider kan du lese brevene som LOP har sendt til departementet i denne saken, og svarbrevene vi har mottatt.
www.lop.no

kostnadene til en slik reform skal belastes pensjonistene. Det er naturlig at dette finansieres over statskassen.

LOP er bekymret for at offentlige pensjonister med lave tilleggspensjoner blir minstepensjonister ved at pensjonene reguleres lavere enn minstepensjonene til enhver tid.

Det må sikres at opparbeidede rettigheter i tjenstepensjoner, spesielt i det offentlige, alltid gir et positivt bidrag utover minstenivå.

REGULERING AV PENSJONER UNDER UTBETALING

LOP har hele tiden krevd at alderspensjonistene skal få samme realinntektsøkning som øvrige lønnsstakere, subsidiært minimum snitt av lønns- og prisvekst.

Vi registrerer at pensjonene for 2021 midlertidig skal reguleres med snitt av lønns- og prisvekst, men maksimum lønnsvekst. Dersom dette blir en permanent ordning, bør det også settes et tak på nedkorting av pensjonene ved gode lønnsoppgjør. Eks 0,5% dersom lønnsveksten er 1% eller høyere enn prisveksten, alternativt at det kan bli gjenstand for drøfting i trygdeoppgjørene.

Pensjonsforliket i 2011 kom fram til at pensjonene skulle reguleres med snitt av lønns- og prisvekst, det ble forutsatt at snittet var 1,5%, og at pensjonene skulle reduseres med 0,75 % av lønnsveksten. (Jfr Ot.prp nr 37 2008-2009) Organisasjonene ble møtt i drøftingsmøter med at negativ lønnsutvikling noen år ville utjevnes over tid. Det er ikke lett å forklare til personer som

ble pensjonister i 2014/15, og som har fått betydelig nedgang i kjøpekraft, og nedgang i reallønn i 5 av 6 år. Det er uakseptabelt med nedgang i kjøpekraft dersom dette ikke gjelder for lønnsstakere generelt.

LOP har beregnet at en person med kr 300 000 i 2011, har tapt hele kr 122 049 i perioden 2011 – 2019 pga underreguleringen. Vedlegg 1.

For å unngå at offentlige pensjonister ender opp som minstepensjonister på sikt, er det viktig at tjenstepensjonen sikres. LOP ser det som avgjørende at reguleringen av offentlige pensjoner er sikret ved:

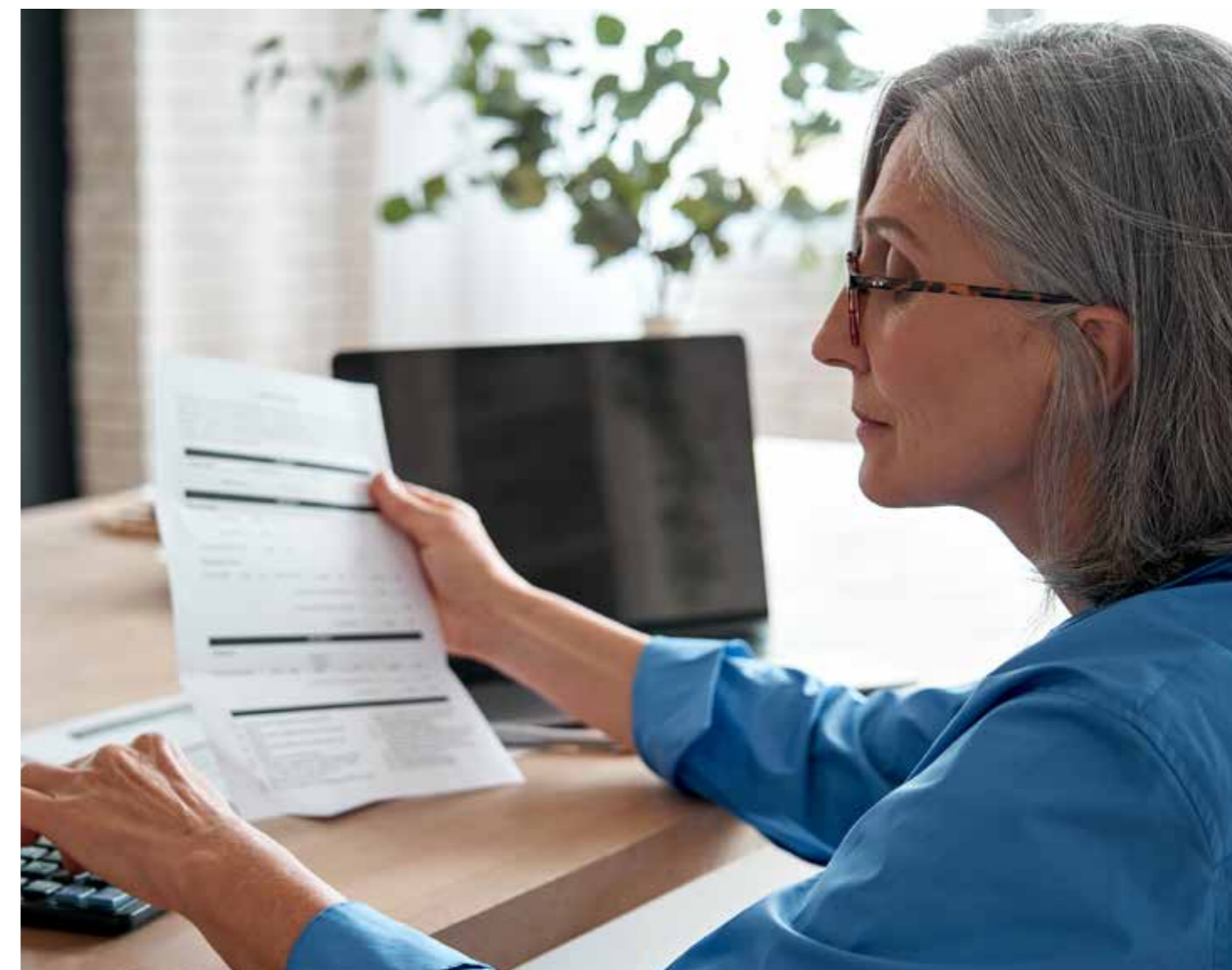
- En eventuell oppregulering av folketrygdens alderspensjon, må også gjøres gjeldende for offentlig tjenstepensjon som samordnes med alderspensjon fra folketrygden.

- Minstefradraget for pensjonister må reguleres på linje med reguleringen for de yrkesaktive.

- Særskilt skattefradrag for pensjonister som skulle kompensere for økt trygdeavgift, må reguleres likt med inntektsutviklingen for pensjonister. Alternativet må være at trygdeavgiften reduseres til sitt opprinnelige nivå.

- Avkortningen av pensjonen til ektefeller/samboere på 10% må fjernes. (Dette har vært en uforståelig ordning, som ble begrunnet med at det var billigere å leve for par sammenlignet med enslige). Ingen yrkesaktive ville vel akseptere at de fikk avkortning av lønna avhengig av antall husholdningsmedlemmer. For å øke statens inntekter, må dette heller tas fra skatteseddelen.

Dagens pensjonister har innbetalt store beløp, som er gått inn i det årlige statsbudsjettet. Pengene er ikke satt av i fond til framtidige utbetalinger. Det er derfor pensjonistene selv som må betale når staten nå snakker om en bærekraftig utvikling, enten i form av redusert pensjon eller mer tid i arbeidslivet.

ØKONOMISK OG SOSIAL BÆREKRAFT

NAV skriver på sine informasjonssider; «Finansieringen av pensjonen er basert på et «Pay-as-you-go» system. Det vil si at det er dagens yrkesaktive som dekker utgiftene til dagens pensjonister. Den demografiske strukturen i Norge tilsier at det blir færre yrkesaktive bak hver alderspensjonist.

Dagens pensjonister har innbetalt store beløp, som er gått inn i det årlige statsbudsjettet. Pengene er ikke satt av i fond til framtidige utbetalinger.

Det er derfor pensjonistene selv som må betale når staten nå snakker om en bærekraftig utvikling, enten i form av redusert pensjon eller mer tid i arbeidslivet. Pensjonistene blir ofte sett på som en utgiftspost. Våre pensjoner er i stor grad etterlønn av innbetalte pensjoner fra oss og våre arbeidsgivere.

- Vi har arbeid lengre dager og opptil 6 ukedager
- Vi har hatt kortere ferier enn dagens yrkesaktive
- Foreldrepermisjonen var begrenset til 3 måneder for mor
- Vi har godtatt «dårlige» lønnsoppgjør, med forsikring om at vi skulle få en anstendig pensjon
- Mange pensjonister bidrar med store skattebidrag til det offentlige pga private pensjonsforsikringer og formue (i form av oppsparte midler)
- Alle pensjonistene bidrar med skatt og moms på varer og tjenester
- I tillegg må en ikke glemme den økonomiske og sosialpolitiske verdien av frivillig arbeid som pensjonistene utfører

Nidaros Pilegrimsgård, foto: Berit Lånke

Pilegrimsvandringar løftes også frem som et **positivt bidrag** til **bærekraftig og ansvarlig turisme** og kan samtidig være et bidrag til å bevare **naturen og kulturarven** knyttet til disse stedene.

Vandring på eldgamle stier

PILEGRIMSVANDRING I VÅR TID

Pilegrimsvandringar har gått fra å være en religiøs praksis for de få, til å bli et av de største segmentene innenfor reiselivsnæringen. Bruken av pilegrimsruter og åndelige veier og mål har økt over hele kloden de siste tiårene.

Pilegrimsvandring er et kjent fenomen i alle de store religionene. Det finnes viktige religiøse sentra som tiltrekker seg troende mennesker og som har betydning for religionens identitet. Men det er ikke bare de store religionene som har slike steder, men også åndelige bevegelser som føler seg tiltrukket av steder med gammel religiøs betydning, slik som steder knyttet til urinnvåneres religioner, eller keltisk tro, eller for den saks skyld den norrøne, førkristne tro. Mange kan også fortelle at de har vært på pilegrimsferd til steder knyttet til deres egen eller familiens historie, eller til steder som Elvis sitt Graceland, eller til konsentrasjonsleirene. Verdens turismeorganisasjon (UNWTO) som er FN's organisasjon for turisme, har etter hvert fått et stort fokus på pilegrimsvandringar. I 2014 inviterte de til den første internasjonale kongressen med fokus på forholdet mellom religiøse veier, pilegrimsvandringar og turisme. Under denne konferansen ble det fortalt at mellom 300 og 330 millioner pilegrimer årlig besøker verdens viktigste helligsteder innenfor alle religioner. Religiøs turisme har derved fått en betydelig og viktig plass innen nasjonal og internasjonal turisme.

Pilegrimsvandringar løftes også frem som et positivt bidrag til bærekraftig og ansvarlig turisme og kan samtidig være et bidrag til å bevare naturen og kulturarven knyttet til disse stedene. Vandringene og veiene med sin unike historie kan bidra til interreligiøs dialog og bevaring av

religiøse og åndelige steder som kirker, templer, moskeer, synagoger, hellige fjell og skoger og mer.

Innenfor vår tradisjon, den kristne og europeiske pilegrimstradisjonen, startet pilegrimsvandringene like etter Jesu død, kirkens fremvekst og ikke minst forfølgelsene i romertiden. Pilegrimene søkte til de stedene der Jesus hadde vært og til de kristne martyrenes graver. Man trodde at disse hellige stedene kunne gi en helt spesiell kontakt med det hellige. Gjennom århundrene utviklet dette seg til å omfatte steder for spesielle religiøse hendelser og steder hvor hellige mennesker hadde levd og var begravet. Etter hvert vokste det frem utallige steder og utallige relikvier knyttet til fester og skikker som ble svært viktige for kirkene og de enkelte troende. Slik ble det også i Norge da kristendommen kom hit og en stor kult utviklet seg rundt kong Olav Haraldsson som falt i slaget på Stiklestad. Olav den Hellige ble gravlagt i Nidaros, først ved bredden av Nidelven, så i Klemenskirken, som ble nyoppdaget ved en arkeologisk utgraving i 2016, og til slutt ved høyalteret i Nidarosdomen som ble påbegynt i 1070. Etter hvert ble Olav den Hellige æret som en svært viktig helgen i hele Nord-Europa og stadig flere pilegrimer søkte til Trondheim og helgenens skrin. Historieskriveren Adam von Bremen som var knyttet til erkebispesetet i Hamburg/Bremen, skrev så tidlig som i 1070 både om det som

Tekst:
Berit Lånke

Berit Lånke har vært menighetsprest i 25 år, hatt ulike oppgaver for kirkene i Europa, fra 2009 leder for Nidaros Pilegrimsgård og ansvarlig for søknaden om pilegrimsledens status som Europeisk Kulturveg, 2011-13 direktør for Midlertidig Nasjonalt Pilegrimssenter, og seniorrådgiver/fagdirektør hos Riksantikvaren da hun gikk av med pensjon i 2017.

skjedde ved Olavs skrin og om veien til Nidaros: ”Nordmennenes viktigste by er Trondheim. Den er nå prydet med mange kirker og besøkes av mange mennesker. Der ligger den høysalige konge og martyr Olavs legeme. Ved hans grav virker Herren den dag i dag de største helbredelsesunderer. Og folk som tror at de kan hjelpes gjennom den hellige manns fortjenestefulle gjerninger, strømmer dit langveisfra. Hvis man seiler fra Ålborg eller Vendsyssel i Danmark, kommer man i løpet av en dag over til Viken, som er en by i Norge. Derfra holder man til venstre og seiler langs Norges kyst, og på den femte dagen når man fram til byen Trondheim. Man kan også ta en annen vei, som fører fra danskenes Skåne over land til Trondheim. Men denne veien over fjellene tar lengre tid, og ettersom den er farefull, unngås den av de reisende.”

Den som har lest sin historielekse vet hva som skjedde. Den travle pilegrimstrafikken og ”pilegrimsbusinessen” ble slått hardt ned på av reformatorene, ikke minst Martin Luther, på 1500-tallet, og dermed ble pilegrimsvandring forbudt etter 1536.

Pilegrimsleden, foto: Stein Thue

Den katolske kirken og de ortodokse kirkene fortsatte tradisjonen og utviklet videre de hellige stedene. Men mange av de store vandringene opphørte eller krympet av ulike grunner. Det kanskje mest kjente målet i Europa, Santiago de Compostela, hadde kun 68 registrerte pilegrimer i 1970, 209 i 1980, mens det i år 2000, som Vatikanet erklærte som år for pilegrimer, kom 55 004. Så langt er 2019 rekordåret med ca. 350 000 registrerte pilegrimer.

Mange av de ortodokse kirkenes pilegrimstradisjoner ble nærmest borte under trykket av kommunismen. Flere av disse har vokst frem til store feiringer med hundretusener av pilegrimer. Selv har jeg besøkt St. Parasheva-feiringen i Iasi, Romania gjennom mer enn 20 år, en fest som har vokst frem til å samle 3-500 000 mennesker hvert år, med rekord på 1,5 millioner i år 2000. Til Norge

kan det ha kommet pilegrimer vi ikke har sett eller hørt om gjennom århundrene, mens det først var i 1958 at en gruppe fra Sverige meldte seg i Nidarosdomen med ønske om å bli mottatt som pilegrimer. Gjennom 1970 og 80-årene kom flere grupper og de kirkelige miljøene begynte å arbeide med Olavsspiritualitet og kirkelige pilegrimsvandring. De første beskjedne feiringene av Olavsdagene med kirkekonsert og akademiske foredrag, vokste videre frem til dagens Olavsfestdager med storslåtte årlige feiringer. Samtidig vokste interessen for pilegrimsvandring generelt.

I Norge startet arbeidet med å merke pilegrimsleden mellom Oslo og Trondheim i 1993, og i 1997 ble den offisielt åpnet av kronprins Haakon Magnus. Siden den tid har flere kilometer pilegrimsvei blitt merket med pilegrimslogoen som pryder den norske pilegrimssatsningen. Det siste tilskuddet er Kystleden som gjør det mulig å komme langs sjøveien, den eldste pilegrimsruten til Trondheim, om vi husker hva Adam av Bremen skrev i 1070. Våren 2010 fikk pilegrimsveien gjennom Danmark, Sverige og Norge status som Europeisk Kulturvei under Europarådet med navnet St. Olav Ways. I 2018 fikk også veien fra Finland samme status under navnet St. Olav Waterway, siden svært mye av den ruten går over vann.

Den norske pilegrimsleden går gjennom byer og tettsteder, men først og fremst snor den seg gjennom vakker natur og mange flotte kulturlandskap. Gamle og vel bevarte bygninger og kirker gir de vandrende unike opplevelser. Beitende kyr og sauer, villrein og tamrein, og en og annen moskus, kan også dukke opp. Og langs hele leden har større og mindre overnattingssteder åpnet dørene for pilegrimene. Ikke minst gjør det inntrykk på pilegrimene å komme til gårder og andre privatpersoner som har lagt til rette for at pilegrimsleden alltid skal kunne by på en seng og litt mat. Alt i ordnede former med nødvendige godkjenninger.

Pilegrimssatsningen i Norge er et statlig initiativ med kirken, fylker og kommuner som viktige bidragsytere. Det hadde aldri blitt det tilbudet vi har i dag, om ikke frivilligheten hadde tatt ansvar overalt langs leden og ikke minst ved målet i Trondheim, ved Nidaros pilegrimsgård. Der kan pilegrimene finne ro i et nydelig anlegg ved Nidelvens bredd. Der er det også gode senger og en kafé, Streif Bakeri og Café, som serverer gjennom hele året. I tillegg stiller de frivillige opp, særlig i pilegrimsferien, for å ta imot pilegrimer og samtale med dem om det å vandre.

Staten, Nidaros bispedømme, Trondheim kommune og Fylkeskommunen sammen med andre aktører sørget for å opprette Nidaros Pilegrimsgård i 2008. De samme aktørene har også sørget for at det langs

Milesteinen ved Rennebu kirke.
101 kilometer til Nidaros foto: Berit Lånke

pilegrimsleden ligger regionale pilegrimssentra med jevne mellomrom. Det er informasjons- og servicesentra som kjenner ledene, som følger med at kommunene tar sitt ansvar for ledene, og som kan tilby vandring og annet som pilegrimene trenger. I 2011 ble det opprettet et midlertidig Nasjonalt Pilegrimssenter under Riksantikvaren. I 2013 ble dette permanent og siden 2016 har det ligget under Nidaros Domkirkes Restaureringsarbeider. Dette senteret har et overordnet ansvar for det meste av pilegrimsvirksomheten i Norge, inkludert statusen som Europeisk Kulturvei.

Den best utbygde ruten er den som ble merket først, Gudbrandsdalsleden. Den 643 km lange ruten er populær både blant norske og utenlandske pilegrimer. Mange går hele ruten i strekk og mange har gått den flere ganger. Men hvor langt må man egentlig gå for å kunne regnes som en ekte pilegrim? Ja, det har det vært mange svar på, men det er vel riktig å si at å være pilegrim er først og fremst en holdning til livet og ikke en gånkonkurranse. Likevel er det satt opp et kriterium for å få det såkalte Olavs brevet. Dette er gjort etter modell fra Santiago de Compostela som har sin ”Compostela”, et diplom man kan få ved å ha gått minst de siste ti milene før katedralen i Santiago. Derfor gjelder det samme hos oss, de ti siste milene gir rett til å motta Olavs brevet.

Da kan man for eksempel starte vandringen i Rennebu, ved å ta toget til Berkåk, så vandre eller bli transportert

Rennebu kirke
foto: Berit Lånke

til Rennebu kirke som ligger nøyaktig ti mil fra Nidarosdomen. Der ligger det også et Pilegrimskontor som drives av frivillige gjennom pilegrimsferien. Den rødmalte tømmerkirken i Rennebu er 350 år og har et vakkert inventar med blant annet et krusifiks fra den opprinnelige stavkirken datert til tidlig middelalder. Der vil det være noen som kan åpne kirken for den som ønsker å komme inn. Denne siste delen av pilegrimsruten er egnet for godt voksne pilegrimer med god merking, passe utfordrende vei, jevnt med overnattingssteder, kort vei til sivilisasjonen om det er ønskelig, og med mange spennende opplevelser.

Til slutt et blikk tilbake der vi begynte: pilegrimsvandring er i dag er turistkonsept bygget på religiøse tradisjoner og folkelig kultur. Det retter seg derfor mot alle slags vandrere med ulik tro eller uten tro. Likevel er det viktig at den opprinnelige historien fortelles for at autensiteten skal bevares. Og samtidig er det fortsatt en kirkelig tradisjon med mange troende på veien.

Et av de store konseptene innenfor dagens turisme er ”Tourism/pilgrimage for transformation”, som kan defineres på ulike måter. Alle indikerer at det kan skje en endring. Man bryter opp for å vandre mot et mål for så å vende tilbake. Da skjer det en forandring slik det ble sagt om de gamle pilegrimene: De vendte aldri tilbake uten å ha mistet minst én fordom og ha fått minst én ny idé.

Bør jeg begynne å tenke på

FREMTIDSFULLMAKT?

Tekst: Margaretha Hamrin

Alle kan oppleve at den dagen kommer hvor man ikke lenger kan ivareta sine egne interesser slik man ønsker det. Alvorlig sykdom eller demens er ofte årsaker som gjør at man vil trenge ekstra hjelp med dette. Med en fremtidsfullmakt kan noen du stoler på ta vare på interessene dine den dagen du ikke er i stand til det selv.

I 2013 fikk vi ny vergemålslov i Norge, og sammen med denne kom også ordningen med fremtidsfullmakt. Dette er en frivillig privatrettslig ordning som alle kan benytte seg av. Formålet med en slik fremtidsfullmakt er at du selv kan påvirke hvem som skal hjelpe deg med ulike ting hvis du i framtiden skulle trenge slik hjelp til å ivareta egne interesser.

Vergemålsloven definerer en fremtidsfullmakt slik: «En framtidfullmakt er en fullmakt til én eller flere personer om å representere fullmaktsgiveren etter at fullmaktsgiveren på grunn av sinnslidelse, herunder demens, eller alvorlig svekket helbred ikke lenger er i stand til å ivareta interessene sine innen de områda som omfattes av fullmakten.»

Ønsker man å gi en slik fullmakt til andre personer er det viktig at man skriver den mens man er samtykkekompetent.

FORSKJELLEN PÅ ET TESTAMENTE OG EN FREMTIDSFULLMAKT

Et testamente regulerer forhold etter at man har gått bort. Fordi mange nå har mer kompliserte familieforhold, ofte med for eksempel mine og dine barn, enn det vår arvelov er laget for, er det mange som oppretter et testamente.

En fremtidsfullmakt regulerer forholdene mens du fremdeles lever.

Det er vanlig å gi fremtidsfullmakten til ektefelle eller annet familiemedlem, men man er fri til å peke ut

hvilken som helst person som man måtte ønske å ha i denne rollen så lenge dette er en fysisk person som har sagt seg villig til oppgaven (det kan for eksempel ikke være et advokatkontor).

Typiske disposisjoner som mange velger å ha med i en slik fullmakt er hvem som skal representere deg ovenfor offentlige myndigheter, betaling av regninger, disponering av konti, rett til å dele ut gaver og forskudd på arv, samt salg av bolig.

En fremtidsfullmakt kan helt eller delvis erstatte vergemål, på den måten vil en slik fullmakt gjøre det mulig å være med å bestemme også etter at man ikke lenger er i stand til å ta stilling til spørsmål som gjelder en selv. Hvis alle behov man har er ivarettatt av avtalene i fremtidsfullmakten, vil det ikke være nødvendig å utnevne verge hvis man kommer i en situasjon der en selv ikke kan ivareta sine interesser.

Det er ingen registreringsordning for fremtidsfullmakter. Mange ønsker seg nok dette, men slik dagens regler er skal fremtidsfullmakten ikke sendes til Statsforvalteren før den har tredd i kraft. Inntil den har tredd i kraft bør en slik fullmakt oppbevares som et verdipapir. Det kan være lurt å si fra til de du har gitt fullmakt om hvor denne er oppbevart. Fullmakten trer i kraft hvis den dagen kommer at man ikke lenger er samtykkekompetent. Når fremtidsfullmakten har tredd i kraft, er det opp til fullmektigen om han eller hun ønsker å søke om stadfesting av denne hos Statsforvalteren. En slik stadfesting er altså ikke nødvendig, men mange foretrekker likevel å gjøre dette, slik at fullmaktsforholdet blir registrert i et offentlig register.

FREMTIDSFULLMAKTENS INNHOLD OG UTFORMING

Absolutte krav til en fremtidsfullmakt:

Fremtidsfullmakten må være skriftlig, og det må gå klart frem at fullmakten er ment å ha en fremtidsvirkning. Det betyr at fullmakten må være tydelig på at den skal gjelde etter at du har blitt så fysisk og/eller mentalt svekket at du ikke lenger selv greier å ivareta interessene dine innen de områdene fullmakten regulerer.

Fremtidsfullmakten skal undertegnes av to vitner som du (fullmaktsgiveren) har godtatt. Følgende krav stilles til vitnene:

- Vitnene må ha fylt 18 år.
- Vitnene må forstå betydningen av å undertegne.
- Fullmektigen selv, fullmektigens ektefelle, samboer, foreldre, barn og barnebarn kan ikke undertegne som vitne.

Man anbefaler dessuten at du unngår å velge vitner som kan ha en egeninteresse i at du oppretter fremtids-

fullmakt. Et typisk eksempel er hvis framtidfullmakten sier at et eller begge vitnene skal motta gaver/arveforskudd etter at fremtidsfullmakten har trådt i kraft. Barna dine eller søsken av fullmektigen er ofte et uheldig valg når du skal finne vitner. Det er ikke nok at vitnene undertegner dokumentet. Det stilles også krav om at du som fullmaktsgiver undertegner fullmakten – alternativt vedkjenner deg din underskrift – mens vitnene er til stede. Vitnenes underskrift skal påføres mens du selv er til stede, og det skal være ditt ønske at fullmakten blir underskrevet. Vitner skal ikke undertegne på bakgrunn av at du på et tidligere tidspunkt har gitt uttrykk for at du ønsker å opprette en fremtidsfullmakt.

Fremtidsfullmakten bør dessuten inneholde:

- Dato for når fullmakten ble opprettet. Datoen på fremtidsfullmakten kan være avgjørende dersom det oppstår tvil om at du var i stand til å forstå fullmaktens betydning på opprettelsestidspunktet.

En fullmektig kan **ikke gis fullmakt** til «å stemme ved valg, inngå ekteskap, erkjenne farskap, samtykke til donasjon av organer, opprette eller tilbakekalle testament eller samtykke til tvang og kompetanse i andre særlig personlige forhold uten særskilt hjemmel i lov».

- Vitnenes fødselsdato og adresse/kontaktinformasjon. Vitnenes relasjon til deg bør også fremgå, da det vil bidra til å avklare om vitnene er habile eller inhabile med tanke på innholdet i fremtidsfullmakten. Eksempel på relasjon kan være nabo, kollega, venn osv. Vitner blir ikke alltid kontaktet, men det kan være ønskelig å ha kontaktinformasjon dersom det stilles spørsmål ved fullmaktens gyldighet.

- Det bør fremgå at vitnene, ved å påtegne fremtidsfullmakten, bekrefter at du har opprettet fremtidsfullmakten av egen fri vilje og at du, som fullmaktsgiver, forstod innholdet og fremtidsfullmaktens betydning da du undertegnet den.

BESTEM HVA FULLMAKTEN SKAL OMFATTE

Det er du selv som bestemmer hva fremtidsfullmakten skal regulere. Fullmakten kan omfatte både økonomiske og personlige forhold, eller den kan begrenses til nærmere angitte forhold, slik som for eksempel salg av bolig og betaling av regninger. En fremtidsfullmakt gir gode muligheter for å skreddersy gode løsninger. Et viktig råd er å skrive fremtidsfullmakt mens du fremdeles er frisk nok til å tenke gjennom hvordan du ønsker å ha det. Statsforvalteren fraråder at du skriver fremtidsfullmakt utelukkende av hensyn til pårørende, eller at du skriver fremtidsfullmakt etter påtrykk fra pårørende eller andre.

Økonomiske forhold kan for eksempel være å betale regninger, håndtere løpende inntekter og utgifter,

håndtere ulike gjeldsforhold, kjøpe og selge verdipapirer, opprette eller avslutte bankkontoer, drift eller utleie av fast eiendom eller drift av næringsvirksomhet. Personlige forhold omfatter i utgangspunktet alle former for representasjon og ivaretagelse av rettigheter utover det rent økonomiske. Du kan for eksempel velge hvem som skal representere deg overfor Nav, kommune og sykehjem. Da vil fullmektigen din kunne søke om tjenester og ytelser fra det offentlige og klage på vedtak. Noen ønsker også å bestemme hvem som skal regnes som nærmeste pårørende. Hvis du ønsker å peke ut hvem som skal være din nærmeste pårørende, må det fremgå tydelig i fullmakten. Den du utpeker vil da få rettigheter som en nærstående har etter helselovgivningen. Du kan likevel ikke gi fullmektigen rettigheter som vedkommende ikke ville hatt som nærstående på dette området.

Dersom du ønsker hjelp og veiledning for å sikre at fremtidsfullmakten i størst mulig grad skal dekke det fremtidige hjelpebehovet ditt, anbefaler Statsforvalteren at du tar kontakt med en advokat. Det er uansett viktig at du selv tenker gjennom hvordan du ønsker å bli ivaretatt hvis du ikke lenger er i stand til å ivareta egne interesser.

I mange tilfeller ser Statsforvalteren at det oppstår et større hjelpebehov enn det som er beskrevet i fremtidsfullmakten. Det er ingenting i veien for å begrense fullmakten, men det bør i så fall være et bevisst valg.

VI HAR SAMLET EN REKKE EKSEMPEL PÅ FREMTIDSFULLMAKTER

På LOPs nettsider har vi samlet en rekke eksempler på slike fullmakter. Dette er eksempler fra både ulike ideelle foreninger, fra banker og fra statlige institusjoner. Gå inn på www.lop.no og klikk på nyheter for å lese mer om dette.

Stortingsvalget 2021

MER OG MER I UTAKT MED BEFOLKNINGEN

2021 er et nytt valgår og 13. september går vi til valgurnene. Tall fra Statistisk Sentralbyrå viser at mer enn hver fjerde velger nå er over 60 år, og det er særlig antallet velgere *mellom 67 til 79 år* som stiger mye.

Hvis alle eldre bruker stemmeretten sin gir dette mye makt til denne velgergruppen fordi antallet eldre som har stemmerett øker mens antallet helt unge med stemmerett minsker.

Prosentandelen eldre i den norske befolkningen kommer til å øke mye de neste tiårene. Dermed burde senior- og eldrepolitikk være høyt på den politiske dagorden. «Vi i LOP» har gått gjennom de politiske programmene for ny valgperiode for de partiene som nå er representert på Stortinget og har spesielt tatt for oss partiprogrammenes seniorpolitikk. Vi har laget en oversiktssak med lenker til de ulike partiprogrammene, denne finner du på våre nettsider: <https://lop.no/vart-arbeid>

Sammensetningen av Stortinget

blir mer og mer i utakt med befolkningen

Eldreombud Bente Lund Jacobsen gikk denne våren ut med en oppfordring til årets velgere om å endre på stemmesedlene i protest mot at norske partier ikke prioriterer kandidater over 70 år.

Etter valget til høsten ligger det an til at Stortinget vil ha maksimalt én representant over 70 år. I anledning eldreombudets utspill har representanter fra både Høyre og Arbeiderpartiet uttalt til Aftenposten av de tilstreber mangfold og representasjon på listene både for kjønn, geografi, alder og bakgrunn. Men selv om partiene sier at dette blir tilstrebet, så klarer de altså ikke å speile alderssammensetningen i samfunnet i form av sine lister til Stortinget.

Og mens trenden globalt er at personer over 70 år stadig har mer innflytelse og politiske posisjoner, er Norge landet som går motstrøms med svært lav representativitet for en stadig voksende gruppe seniorer.

Selv om mulighetene for å påvirke hvem som får en Stortingsplass er svært små, oppfordrer likevel eldreombudet folk til å protestere ved å flytte eldre kandidater til toppen av stemmeseddelen.

Som du kan lese på side 5 i dette bladet har Nils Mæhle, nestleder i LOPs sentralsstyre, satt fokus på denne saken i Bergen elderråd. Mæhle påpeker at det nå er 670.000 velgere over 70 år i Norge, og at dette vil stige til ca. 1,4 millioner i 2060. Bergen elderråd har derfor vedtatt at man i årene fremover må ivareta og styrke demokratiet gjennom deltakelse fra alle deler av den stemmeberettigede befolkningen, og legge til rette for at også representanter fra de eldres rekker blir valgt til politiske verv.

Verdt å vite

Den norske valgordningen er basert på prinsippene om direkte valg og forholdsvalg i flermannskretser. Direkte valg innebærer at velgerne stemmer direkte på representanter for valgdistriktet ved å gi sin stemme til en valgliste. Forholdsvalg betyr at representantene fordeles etter det innbyrdes forhold mellom de stemmetall som tilfaller de enkelte valglistene. Både politiske partier og andre grupper kan stille liste ved valgene. Ved stortingsvalg er landet delt inn i 19 valgdistrikt som i stor grad tilsvarer de gamle fylkene, inkludert Oslo kommune som er eget valgdistrikt. Det velges 169 representanter til Stortinget. Hvor mange representanter som skal velges fra hvert valgdistrikt avhenger av fylkenes innbyggertall og areal. Hver innbygger teller ett poeng, mens hver kvadratkilometer teller 1,8 poeng. Av de 169 representantene velges 150 som distriktsrepresentanter, mens 19, ett mandat fra hvert valgdistrikt, velges som utjevningsmandater.

Torbjørn Jagland

på besøk til LOP Bergen og omland

Fra venstre: Johny Eide, leiar i LOP Bergen og omland, Kjellbjørg Lunde, styremedlem i LOP Bergen og omland, Torbjørn Jagland og Nils Mæhle, nestleiar i LOP Bergen og omland

LOP Bergen og omland hadde fysisk årsmøte 11. mai i år. Alle var glade for endeleg å kunna møtast.

Før årsmøtet hadde vi felles medlemsmøte med Utdanningsforbundet. Kjellbjørg Lunde, medlem i styret for LOP Bergen og omland og tidlegare sentral SV-politikar, hadde ordna med kontakten til Torbjørn Jagland. Han sa at han og Kjellbjørg Lunde samarbeidde svært godt medan begge var aktive politisk.

Torbjørn Jagland har hatt viktige oppgaver nasjonalt og internasjonalt. Han har vore statsminister, utanriksminister, stortingspresident, generalsekretær i Europarådet og leiar for Den Norske Nobelkomité.

Med denne bakgrunnen heldt Jagland eit uvanleg interessant og tankevekkjande foredrag. Han snakka om Europa og Midt-Austen, og viste til dei mange nedturane dei siste åra. Jagland sa at den globale orden som vart etablert etter 2. verdskrigen, i dag står overfor svært store utfordringar.

Han nemnde nokre dome:

- Den unødvendige amerikanske okkupasjonen av Irak resulterte i IS
- Den tragiske bombinga av Libya, der Noreg spela ei sentral rolle
- Den kaotiske flyktningesituasjonen, der rike land som Noreg på ein måte melder seg ut
- NATO provoserer Russland, jf også den amerikanske atomubåten i Tromsø
- Mange land utfordrar dei allmenne menneskerettane

Når det gjeld siste punktet, nemnde Jagland ei interessant sak han hadde i samarbeidet med presidenten i Tyrkia, Recep Tayyip Erdogan. På eit tidspunkt uttalte Erdogan at han ville innføra dødsstraff i Tyrkia. Jagland hadde eit klart svar: - Dersom du gjer det, må Tyrkia ut av Europarådet. Tyrkia er framleis medlem i rådet.

Nils Mæhle

Erfaringer med

DIGITALE OG ELEKTRONISKE MØTER

Foreningslivet har ikke hatt det enkelt i disse koronatider, og mange har måttet utsette årsmøter og andre aktiviteter. Vi har spurt to lokallagsledere i LOP som har gjennomført henholdsvis digitalt og elektronisk møte, om deres erfaringer med dette.

Bjørg Brekke Sørskog i LOP Rogaland Sør:

- Vi har gjennomført et digitalt styremøte og det var en veldig fin erfaring. LOPs daglige leder Wenche var på tilbudssiden og ordnet det hele for oss, slik at vår jobb bare var å logge oss på. Det tekniske fungerte flott og var helt førsteklasses. Vi fikk et godt tips fra Wenche; hvis et møte varer i mer enn *en* time er det lurt å legge inn en pause. Det rådet fulgte vi, og den pausen gjorde oss godt.

Det å møtes på nettet er anstrengende på en helt annen måte enn det å møtes fysisk. Jeg tenker at når det gjelder å drive et styre så er det helt avhengig av kjemi mellom medlemmene. Denne kjemien får man ikke når møtene er digitale. I tillegg er jo mye av meningen med denne typen foreningsliv å kunne møtes fysisk til hyggelig samvær. Så for vår generasjon er digitale møter er god nødløsning når vi ikke kan møtes fysisk, men framtiden for organisasjonsarbeidet vårt vil uansett være fysiske møter når denne koronasituasjonen er kommet under kontroll.

Turid Schüller Sølland i Telemark:

- Vi hadde planlagt årsmøtet vårt til å holdes i februar dette året. Grunnet koronasituasjonen ble dette flyttet til mars, men da hadde vi allerede fått påmeldinger fra dem som ønsket å delta på årsmøtet. Vi har mange medlemmer som ikke har e-post, men ingen av disse hadde meldt seg på til årsmøtet. Siden alle de påmeldte hadde e-post, hadde de dermed mulighet til å kunne delta på et elektronisk årsmøte. LOP sentralt godkjente at vi kunne avholde årsmøtet vårt elektronisk, og årsmøtedokumentene ble sendt til medlemmene med dato og klokkelett med frist for tilbakemelding. Alle som svarte innen fristen var positive til sakene og måten det ble gjort på.

Denne gangen løste dette seg greit fordi vi allerede hadde påmeldinger til det årsmøtet som skulle vært avholdt fysisk. Men for framtiden ønsker vi å ha vanlige møter. En del av hensikten med arbeidet vårt er jo å kunne treffes til hyggelig samvær. Men i en så spesiell situasjon som vi har vært i denne våren, ble et elektronisk årsmøte en god måte å få gjennomført dette på.

Ei helsing frå styret i LOP Rogaland Sør

Mot slutten av eit bratt år

«Mandag hele året» syng Dumdum Boys, og føyer til at «det er ingen ting å le av».

Vi seier oss samde:
Avlyste medlemsmøter,
reiser, kurs,
bedriftsbesøk, konsertar,
teaterframsettingar er
ingen ting å le av.

Siste året var bratt!

Når måndagar sto i kø og godstunder forsvann, lærte vi meir om sakn enn rimeleg er. Vi fekk verkeleg kjenne på saknet etter opplevingar, samvær og gode stunder, for ikkje å forgløyme saknet etter sjølv forventninga: Å kunne gle seg til å vere i eit fellesskap utanfor eiga gatedør.

Heldigvis har vi no ein haust å sjå fram til: Ein haust der alle Vi i LOP har fått vaksinetilbod, og der vi igjen kan samlast utan fare for å smitte oss sjølv eller kvarandre. Vi gler oss!!

Å møtast digitalt er ei fattig erstatning for fysiske møter, men styret i LOP Rogaland Sør måtte ty til denne utvegen for å kunne avvikle styreseminar og -møte der konstituering og planlegging av hausthalvåret var to av sakene som ikkje lenger kunne utsetjast i påvente av romslegare tider.

Haustrprogrammet er i skrivande stund på skissestadiet, men vi planlegg å invitere til tre medlemsmøte med interessante og aktuelle føredragshaldarar, gode kulturinnslag og skikkelege måltid.

Som vanleg førehandstingar vi billetter til utvalde framsettingar i Stavanger, Sandnes og/eller Bryne, og vidareformidlar desse til medlemmer som har meldt interesse.

Det er vanskeleg å invitere til bedriftsbesøk så lenge avstandskrava er uavklarte, men vi vil gi tilbod om aktuelle kurs.

Straks retningslinene frå myndighetene opnar for det, startar reisekomiteen med konkret turplanlegging. Det vert først aktuelt å tilby 1–2-dagarsturar lokalt, men så snart det er mogeleg, vert tilbodet utvida både innan- og utanlands.

Haustrprogrammet til LOP Rogaland Sør vert trykt i slutten av mai, og deretter sendt til alle som er medlem. Det kan difor i år kome tilbod som ikkje står i programmet, men som berre vert sendt til medlemmene via e-post.

Da året vart bratt og motbakken tung, misste vi mange pustepausar. No treng vi samvær og fellesskap, vi treng å få lufte oss, og vi treng å kjenne gleda ved å kome heim. Vi trur at vi får gjere det til hausten.

Vi ønskjer dykk ein GOD sommar, og vonar å få møte mange av dykk komande haust!

Björg Brekke Sørskog, leder LOP Rogaland Sør

Helse- og omsorgstjenester

– HVOR MYE SKAL DEKKES AV FRIVILLIGHET?

Tidligere i år la regjeringen fram «Perspektivmeldingen 2021». Et hovedelement i meldingen er at innsatsen fra pårørende må opprettholdes, og aller helst økes, for å kunne løse det økte behovet for helse- og omsorgstjenester i årene som kommer.

Forskere fra UiT Norges Arktiske Universitet tok opp denne saken i en kronikk i «Forskersonen» der de peker på mange problematiske sider ved dette. De fremhever blant annet på at Perspektivmeldingen ikke tar høyde for at ettersom befolkningen eldes vil også andelen potensielle frivillige stagnere. De påpeker også en manglende problematisering av hva konsekvensene for den enkelte blir når man får et økt omsorgsansvar for sine nære, og hvilke ringvirkninger dette også vil ha for samfunnet.

Det er gruppen som er i alderen 50 – 66 år som i størst grad gir hjelp og støtte til den eldste delen av befolkningen. Ettersom forholdstallet mellom denne

aldersgruppen og de aller eldste vil avta, vil hver enkelt pårørende måtte bidra med i gjennomsnitt dobbelt så mye omsorgstid som det de nå gjør, påpeker forskerne. Når myndighetene samtidig legger opp til at folk flest skal stå i arbeid betydelig lengre enn det de gjør i dag, har vi raskt et regnestykke som ikke går opp.

I forbindelse med fremleggelsen av «Perspektivmeldingen 2021» sa finansminister Jan Tore Sanner at det vil være behov for 110.000 flere årsverk innenfor helse og omsorg i 2035. – Hvis man legger dette til grunn, vil Norge gå fra at hver åttende arbeidstaker jobber innenfor helse- og omsorgssektoren i dag, til at hver tredje må gjøre det i 2060, uttalte Sanner til NTB.

HAR DU FLYTTET?

Husk å si fra til oss
om ny adresse.

Du kan gi beskjed på
tlf. 22 42 22 55
eller e-post: post@lop.no

HJELP NÅR DU TRENGER DET!

Våre spesialrådgivere gir gratis bistand til medlemmene. LOP er eneste pensjonistorganisasjon som gir slik personlig hjelp, i saker man ofte bruker advokat.

Jan Mønnesland gir bistand/veiledning i alle pensjonssaker som berører medlemmer. Tlf. 46928066 / E-post: jmoenn@online.no

Birgit Kristensen gir konfidensiell bistand i saker som berører testamenter, arv, skifte og booppgjør. Tlf. 916 06 446 / E-post: skiftevei@live.no

Nå får alle medlemmer av LOP følgende medlemsrabatter hos Brilleland:

- 20% rabatt ved kjøp av komplett brille.
- 10% på kontantkjøp av kontaktlinser.

brilleland

Slik får du rabatten: Fremvis faktura med medlemsnummer sammen med bilde-legitimasjon for å ta del i medlems-tilbudet. *Betingelser: Tilbudet kan ikke kombineres med andre tilbud og rabatter. Synsprøve 590,- og brilletilpasning 300,- kommer i tillegg.*

Sommerens program:

Halv pris på kino

Minst 10 utvalgte kvalitetsfilmer i året

Som medlem i Kinoklubben får du 50% rabatt på ti utvalgte kvalitetsfilmer i året. Medlemskapet kan brukes på over 90 kinoer i Norge. Les mer og meld deg inn på www.kinoklubb.no. Bruk rabattkoden **LOP** ved innmelding, og betal kun kr. 112,- per år!

4				9		10	7	13		15			3		
		15	12		13		16		7		9	2		8	
		14					8	11		2	6	9		1	
			10	4	15				1	3	14		12		
2		11							9		13	10	15		16
			14	16					5		15			9	3
7		13							10			11	4		
	15			8		13	12								7
	11							8	16		1				4
		9	4			3							14		7
5	10			6		4					3	12			
8		7	2	12		16								1	11
		5		14	12	8				4	10	13			
	14		16	15	5		11	3						6	
	8		6	13		2		5		9		3	7		
		4			9		3	6	12		16				8

4	2	1	5	9	11	10	7	13	8	15	12	14	3	16	6
6	3	15	12	1	13	14	16	10	7	5	9	2	11	8	4
13	16	14	7	5	3	12	8	11	4	2	6	9	10	1	15
11	9	8	10	4	15	6	2	16	1	3	14	7	12	13	5
2	1	11	8	3	4	5	14	7	9	6	13	10	15	12	16
12	4	6	14	16	7	11	10	2	5	1	15	8	13	9	3
7	5	13	3	2	1	9	15	12	10	16	8	11	4	6	14
16	15	10	9	8	6	13	12	14	3	11	4	1	5	7	2
14	11	3	13	7	2	15	5	8	16	12	1	6	9	4	10
1	12	9	4	11	8	3	13	15	6	10	2	16	14	5	7
5	10	16	15	6	14	4	1	9	11	7	3	12	8	2	13
8	6	7	2	12	10	16	9	4	14	13	5	15	1	3	11
3	7	5	11	14	12	8	6	1	2	4	10	13	16	15	9
9	14	2	16	15	5	1	11	3	13	8	7	4	6	10	12
10	8	12	6	13	16	2	4	5	15	9	11	3	7	14	1
15	13	4	1	10	9	7	3	6	12	14	16	5	2	11	8

XORD .no		TRE- BLÅSER	ART. MUNT- LIG	LYKKE- RIDDER	VÅGE- SPILL	AKTELSE	AMPER- SAND
	ILD- STEDER					FASE KUNN- GJØRING	
	TRYGLE		ABSO- LUTT KULØR				
	LAVESTE	TAR INN ASKETER					PRE- FIKS
	DRIV				REGNE MANU- SKRIPT		
JUSTERE	MATFISK	50	GULL- MAKER FØLES				
KALDT BRUDD- STYKKE				ASIAT KLEDNING			
BEVEGE			SLEKT- NINGENE SMÅBITER			BY I USA	
TUKKEL REPLI- SERTE				GJØRE MYE AV SEG PIGG			KAN VERNE- PLIKT VÆRE
	ER KNELER PENGER				BIBEL- NAVN PLØYDE GJENNOM		
KULL- GRUVE			HYLLE- MØBEL SØR- LENDING		FEIL- STEG UT- FLUKTER		
SETTE ALLE KLUTER TIL				KLEMT FORAND- RINGER			
EN HAGEN			UNDER- SØKE LANGET I SEG				FRAGÅR
LAGDE OST	LOV- BRUDDET RABLER				DYRKE FLAMME		
			SOFTE BYGNING			LUFT- NORGE VURDERTE	
BALJE LEVER			AVGIFT BELEGG		MARINE- FARTØY TUNG I HODET		
	SVART- SJUUK						KOAGU- LERE
FRYSE- VARE		LØVTRE HISSE			33,33 % IVRIG		
HØRBART DYR					NYTE SIGAR KJELT- RING		
SJIKT			FOR- KULLET MYNT- FORK.		TV- KANAL RE- KLAME		
HUNN- DYR				AFRI- KANER			
SKORP- ER			SMALERE				

Løsningsordet kan sendes på e-post til mgh@hamrin.no
eller på et postkort til:
Margaretha Hamrin, Nittedalsgata 67, 2000 Lillestrøm

**FRIST FOR
INNSENDING
ER
1. september
2021**

Vinnerne får et
flaxlodd i posten!

**Disse ble vinnere i siste
nummer:**

Kristin Heggeli
Levanger

Marie Austbø
Aksdal

Lars Hernes
Os

Sigurd Furuhaug
Hommersåk

Ronald Larsen
Tonnes

10 GODE GRUNNER FOR MEDLEMSKAP I LOP

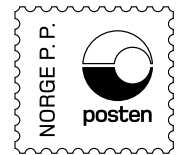
1. LOP organiserer pensjonister fra kommune, fylke og stat. LOP er partipolitisk og livssynsmessig nøytral.
2. LOP deltar i drøftingsmøtene med regjering og storting om trygdeoppgjørene og statsbudsjettene.
3. LOP er høringsinstans for departementene i saker av betydning for oss som pensjonister.
4. LOP har Pensjonsutvalg, Helse- og velferdsutvalg og komite for Eldrerådsarbeid som arbeider spesifikt innenfor sine fagområder.
5. LOP har to spesialrådgivere som gir gratis rådgivning til medlemmene innenfor pensjon/arv/booppgjør/testamente.
6. LOPs Kurs-Kontakt-Konferanseutvalg arrangerer kurs for tillitsvalgte lokalt.
7. LOP har et eget medlemsblad "Vi i LOP" som kommer ut fire ganger i året.
8. LOP har egen nettside www.lop.no og Facebookside som holder medlemmene oppdatert på det som skjer.
9. LOP tilbyr reiser i inn- og utland gjennom sine lokallag.
10. LOP sine lokallag tilbyr medlemstreff med foredrag, kåseri, kulturelle innslag, teaterkvelder, konserter m.v.

LOP i eldreråd

LOPs medlemmer er representert i mange kommunale
og fylkeskommunale eldreråd over hele landet.

Se oversikt over LOP-medlemmer i eldreråd på våre nettsider: www.lop.no/om-oss

RETURADRESSE:
LOP, STORTINGSGATA 2, 0158 OSLO

LOKALLAGENE

I LOP

INNLANDET

Gjøvik og omland

Kjell Mellemborg 482 88 924 kaabeem@online.no

Gudbrandsdal

Birgit Dyrset 991 07 960 birglody@gmail.com

Lillehammer og omland

Per Rasmussen 995 07 051 prasmus@online.no

Glåmdal

Guro Tukun 951 49 285 gj.tukun@gmail.com

MØRE OG ROMSDAL

Kristiansund

Margreth Torgersen
Karlsvik 971 03 881 margrethk@outlook.com

Molde og omegn

Bitten Linge 986 77 584 bitten.l@online.no

NORDLAND

Midt-Helgeland

Turid Mæhre Olsen 924 56 568
turid.arna.olsen@hotmail.com

Rana

Kitty Neeraas 926 18 598 kitneeru@hotmail.com

Vesterålen

Alf Natland 974 38 206 alf.natland@vkbb.no

Vågan

Reidun Karjalainen 905 86 174
reidun.m.h.karjalainen@gmail.com

Indre Salten

Petter Kristiansen 916 95 061 petterk2@start.no

OSLO

Oslo

Turid Frimo 470 26 939 tfrimo@gmail.com

Meteorologisk Inst. Seniorklubb

Lillian Svendsen 906 51 877
lillian.m.svendsen@gmail.com

PRESTEFORENINGEN

Astrid Bjellebø Bayegan 909 29 047
astrid.bayegan@gmail.com

ROGALAND

Rogaland Sør

Martha J. Ulvund 906 56 520
martha.ulvund@outlook.com

TROMS OG FINNMARK

Tromsø

Jorunn Rasmussen 951 30 347 k-rasmu@online.no

Universitetet i Tromsø Norges Arktiske universitet

Sylvia Labugt 901 03 958
sylvia.labugt@gmail.com

TRØNDELAG

Trondheim

Terje Osnes 465 02 507 terje.osnes@ntebb.no

VESTFOLD OG TELEMARK

Telemark

Turid Schüller Sølland 959 60 807
tu.sc.so@gmail.com

Larvik

Odd Bjarne Johansen 913 99 944 oddbj@online.no

Sandefjord

Lillian Heggem 473 13 408 lsheggem@frisurf.no

Tønsberg

Ellen Berit Strand 975 10 973 ellenbst@gmail.com

VESTLAND

Bergen og omland

Johnny Eide 413 05 375 eidejohnny@gmail.com

Voss og omland

Ragnhild Mølster Lidal 901 18 013
ragnhildlidal@gmail.com

VIKEN

Bærumsforeningen

Ragna Berget Jørgensen 977 56 144 rbergetj@online.no

Romerike

Jonn Bekkevold 920 50 452
jonn-bekkevold@hotmail.com

Kongsberg

Ellinor Nygård 456 03 467

Indre Østfold

Åshild Tangen 917 05 611
ashildtangen@gmail.com

Moss

Turid Bakkerud
Nørving 952 31 299 turinoe@online.no

Sarpsborg

Ellen-Marie Mikkelsen 908 20 480 ellen-mm@online.no